

Gedeelde grond 17: Sergio Roberto Gratteri (DAS HAUS)

Transcriptie

Ann Overbergh: Sinds een viertal jaar presenteert DAS HAUS vernieuwende klassieke muziek in een radicaal gezellige, intieme setting. Naast die specifieke programmatorische aanpak tast het ook af hoe je vandaag een *safe space* kunt zijn voor kunstenaars en voor publiek. Geen evidentie in de wereld van de klassieke muziek. DAS HAUS produceert ook projecten met een multidisciplinaire of sociale inslag. Ik spreek over dit alles met bezieler en artistiek leider Sergio Roberto Gratteri. Dag Sergio. Heb ik jou juist geïntroduceerd?

Sergio Roberto Gratteri: Absoluut. Dag Ann.

Ann Overbergh: Als je denkt aan DAS HAUS, dan denk je in de eerste plaats aan dat intieme karakter, waarin je ook geen compromissen sluit in termen van abstractie- of moeilijkheidsgraad in de muziek. Kun je daar iets over vertellen, hoe dat concreet werkt of welke visie daarachter zit?

Sergio Roberto Gratteri: Die intimiteit of gezelligheid is belangrijk, maar het is voor mij slechts één aspect van wat ik een soort van holistische visie zou willen noemen op hoe we klassieke muziek vandaag presenteren. In het bouwen van een *safe space* – een woord dat heel vaak wordt gebruikt, maar waar we echt wel elke dag over nadenken, namelijk over wat dat nu eigenlijk betekent. Voor mij is dat in de eerste plaats voor de muzikanten, maar evenzeer voor het publiek. Een plek waar muzikanten het gevoel hebben van “hier kan ik nu eens echt mezelf zijn, hier kan ik nu eens echt die dingen tonen die ik eens wil tonen op een manier zoals ik het wil”. Dat vloeit voort uit het feit dat ik zoveel muzikanten ben tegengekomen de laatste

decennia, die toch nog altijd bang zijn van de grotere huizen. Niet om te spelen, maar om iets anders te doen. En sinds vrij recent merk ik ook meer dat muzikanten zeggen van “ja, ik weet dat ik op mijn topniveau zit, maar iets moet anders en ik weet niet hoe of waar”. Ik wilde een plek creëren waar het enerzijds voor die groep mogelijk was om, weliswaar begeleid, dat even te kunnen doen en zich daar veilig genoeg bij kunnen voelen.

En anderzijds dus het publiek. Ik denk dat we nog te vaak vergeten dat we muziek maken voor iemand, geen grijze massa maar allemaal individuen met hun eigen vrees, oordeelsvermogen en noden. Maar heel specifiek binnen de klassieke context is het helaas ook nodig dat wij dat publiek het gevoel geven dat ze zich veilig kunnen voelen en zich kunnen openstellen, de oren kunnen openen, de geest kunnen openen voor wat er dan ook maar komt. Daar werken we heel bewust rond. En gezelligheid is daar één aspect van. Hoe creëer je zo'n gezellige *safe space*? Ik voel mij iets meer op mijn gemak in een huiselijke sfeer dan in een tempel of in een kerk. Anderzijds moet je ook nadenken over de toegankelijkheid van het programma. Wat betekent dat de dag van vandaag, een toegankelijk programma? Wat zijn de relevante narratieven vandaag? En waar zie ik manieren om die narratieven te vertellen? Maar ook: wat zijn de juiste muzikanten, waar publieken zich niet door geïntimideerd voelen? Geen diva's, die komen bij ons niet binnen. Wel muzikanten van topkwaliteit.

Maar het gaat ook over inclusief taalgebruik. Hoe spreek je naar je publiek toe? In je communicatie, maar ook letterlijk ter plaatse. Ik ben *host* van concerten en heb altijd wat onderschat hoe belangrijk het is dat er iemand is die het publiek kan doen landen na een drukke dag. In een wereld die voor velen van mijn publiek nog vrij ver van hun bed is. Mijn publiek is relatief jong, en de helft houdt van klassieke klassieke muziek, de andere helft heeft er minder mee of kent het niet, maar is wel nieuwsgierig. Dan moet je ervoor zorgen dat je er niet zomaar van uitgaat dat ze weten wie Mozart is. Ik weet niet waarom, maar er zit een soort van pretentie in ons

taalgebruik, of een veronderstelling dat je het maar weet. En het is gênant als je het niet weet, en dan voel je je slecht als publiek. En dan kom je niet meer terug. En zo ontnemen je mensen de kans om iemand te leren kennen die toevallig Corelli heette, waarvan ik weet dat heel veel mensen die niet kennen, maar die wel heel mooie muziek heeft geschreven. Het gaat dus over een combinatie van die dingen, dat is het concept.

En er zit ook eten bij. Mijn lief kookt dan, er is drank, gezellige kussentjes, alles wat je wilt. Radicaal gezellig, zo noemen we het. En dat is belangrijk, en iets wat ik mis in onze sector. Soms is dat ook gewoon niet mogelijk, zeker in de grote huizen. Wij zitten heel erg in op *care*. Letterlijk het zorgen voor het publiek op een menselijk niveau, maar ook zorg voor de muzikanten. Die muzikanten komen met fantastische nieuwe concepten, want wij zoeken naar vernieuwing binnen die formats. Maar tegelijkertijd zijn dat mensen die ofwel nog niet weten wat ze moeten doen, of die een beetje worstelen: "Hoe breng ik mijn verhaal nu over?" Want wij zoeken naar artiesten met een boodschap en een *urgency*, een soort van dringendheid om dat te vertellen. Maar ik vraag altijd naar verhalen die alleen die muzikant kan vertellen, iets wat in jou zit en eruit moet. Maar dat moet je begeleiden en opvangen. Je moet ervoor zorgen dat die persoon zich kwetsbaar kan opstellen. En dat is niet gewoon zeggen "wees maar kwetsbaar en doe maar je ding". Dat is een proces waar we echt aan werken, echt een begeleiding. Veel gesprekken daarrond, en nadenken over wat dat betekent.

Ann Overbergh: Want zij moeten dan ook bepaalde codes doorbreken. Ik vermoed dat ze het publiek dan ook wel aanspreken en uitleggen waar ze mee bezig zijn. Wat in een traditioneel klassiek concert minder of niet gebeurt.

Sergio Roberto Gratteri: Er wordt weinig gesproken met het publiek. En als er gesproken wordt... het gaat intussen ook wel beter met de sector, laat ons duidelijk zijn: het is geen doemscenario, gelukkig, maar kort geleden was het minder goed,

dan is er de manier waarop we spreken, die kan zelfs nog meer afstand creëren, als het pretentiek is of fout.

Ann Overbergh: *Namedropping?*

Sergio Roberto Gratteri: Ja, of verkrampd. Er wordt minder gesproken, maar ik denk dat we ook moeten leren hoe je met je publiek spreekt op een manier dat men jou en je verhaal gelooft. Soms is dat letterlijk door te spreken, maar soms ook door een verhaal te vertellen dat misschien puur muzikaal is, maar op een niet-pretentieuze manier. Het is niet omdat ik van binnen weet wat ik wil zeggen met mijn muziek, dat het automatisch zal landen bij dat publiek. Ik vind het belangrijk dat je nadenkt over hoe je dat dan vertelt. Dramaturgisch gezien, muzikaal gezien, misschien ook op het podium. Dat zijn denkoefeningen die heel weinig gebeuren met muzikanten.

Ann Overbergh: Ik denk ook wel dat het een teken is dat een verhaal echt doorleefd is, en dat de persoon echt weet waarover die het heeft, als die het eenvoudig kan uitleggen, en geen grote abstracte termen nodig heeft.

Sergio Roberto Gratteri: Eenvoudig en zonder vrees. Twee weken geleden mocht ik een workshop geven aan opkomende talenten in de muziekwereld. Ik heb daar voornamelijk gewerkt rond iemands unique selling point. Wat is dat voor jou en hoe ga je daarmee kwetsbaar op een podium staan? Wat betekent dat dan? En waarom is dat belangrijk? Het is ontzettend moeilijk om echt kwetsbaar te zijn, maar het heeft een heel mooi effect. Mijn publiek *eats you alive* als je pretentiek bent. Maar als je echt bent, dan krijg je een soort van fenomeen dat nog zelden gebeurt, namelijk vertrouwen. Als ik jou vertel “kijk, ik heb hier een verhaal en ik ben nu eventjes zenuwachtig... voilà, het is wat het is, maar ik ga het je toch vertellen... want ik moet het je vertellen.” Dan ga jij sowieso al meer luisteren, hopelijk. Dat vertrouwen is belangrijk want jij gaat meer geneigd zijn naar mij te luisteren, maar ook ga je me je

hand geven, en ik als muzikant kan je hand vastpakken en je meenemen naar plekken in mijn programma waar je minder geneigd zou zijn geweest om ernaar te luisteren als er meer afstand was geweest. Ik breng je naar die plekken die voor mij heel belangrijk zijn, die misschien een beetje moeilijk zijn voor jou, maar vertrouw mij maar.

Ann Overbergh: En ook, ik kom dan [als publiek] niet met een attitude van “overtuig mij maar”, maar ik kom met empathie. Je hebt mij net verteld dat je zenuwachtig bent, ik ga dingen horen die ik nog niet ken, dus ik moet dan wel even ergens overheen, maar ik wil wel met je mee.

Sergio Roberto Gratteri: Ja, absoluut. Ik zeg altijd tegen mezelf, maar ook tegen de muzikanten: “Vlak voor je begint, kijk naar je publiek.” Dat zijn allemaal mensen met angsten, met oordelen. Als je gewoon naar die mensen kijkt, en ik doe dat zelf elke keer als ik op het podium sta, het is een soort geheimpje dat ik nu even verklap, dan kijk ik naar die mensen en zeg ik “zie ze graag, hou van die mensen zoals ze er nu uitzien. Dit is mijn publiek.” Dan gaat elke stress bij mij weg, en ook bij de muzikanten. We hebben dat getest bij die muzikanten, en je zag de blik in hun ogen gewoon verzachten. En die muziek werd zo mooi en zo echt. Want ze moesten ook effectief spelen vanuit die mindset. En dat voel je als publiek. Je krijgt een andere energie.

Je creëert een beleving. Ik heb daar een mooi voorbeeld van. Een vrouw van eind de twintig in ons publiek, tegen wie ik zei “ik heb je al gezien, je bent hier al eens geweest. Welk concert was dat?” En ze zei “ja ik ben hier al geweest, maar heb geen idee welk concert het was, of welke muzikant. Ik weet dat ik het leuk vond, dat ik me hier op mijn gemak voelde, en daarom kom ik terug.” We mogen dat niet onderschatten. Vaak vergeten we wat we gezien hebben, of zelfs dát we het gezien hebben. Maar zelden vergeten we de emoties die erbij hoorden, en die beleving. We

moeten meer belevingen creëren, eerder dan excellente voorstellingen met goede programma's. Dat is ook belangrijk, maar voor mij niet prioriteit.

Ann Overbergh: Je zei daarnet dat ongeveer de helft van je publiek niet thuis is in klassieke muziek, en uit nieuwsgierigheid komt. Maar dat moet je als organisator natuurlijk wel kunnen: mensen bereiken en overtuigen om bij jou binnen te komen, uit nieuwsgierigheid naar klassieke muziek. Met alle lading die dat label heeft. Dus ik vraag mij af, de eerste keer binnenkomen, dat is toch geen klein ding hé?

Sergio Roberto Gratteri: Absoluut niet. Ik heb één voordeel en dat is dat ik geen geschiedenis heb qua publiek. Ik hoef geen oude garde te overtuigen. Dus het staat sowieso open voor wie vandaag binnenkomt. Dus ik moet actief gaan werken aan die [nieuwe] mensen over wie ik net vertelde. Ik probeer die mensen aan te trekken die representatief zijn voor die plekken, die jong zijn, die – noem het maar 'hip' zijn. Niet dat dat een kwaliteit moet zijn voor elke muzikant, maar wel verhalen vertellen die leven bij dat publiek dat ik zoek. Vorig jaar hadden we *Pornopera*, een project rond pornografie met Aïda Gabriëls. Ik moet eerlijk zijn: ik weet dat daar een bepaald publiek op afkomt. Ik match ook graag muzikanten, artiesten die vaak uit andere werelden komen. Kun je een performance artiest uit de *underground* performance wereld en iemand uit de klassieke muziek bij elkaar zetten, dan weet ik dat ik een ander publiek aantrek. Dat komt niet voor die klassieke muziek, maar voor die andere artiest waar het zich gemakkelijk en *safe* bij voelt. Door zo'n dingen te presenteren krijg je automatisch dat publiek dat zegt: "Eigenlijk is dat wel mooi wat die nu net zong. Wat was dat, Monteverdi? Nooit van gehoord." Prima. Gaan die altijd blijven terugkomen? Niet allemaal, maar wel veel. Ik ben heel solidair naar de sector toe. We moeten een beetje van alles hebben. Ik zeg niet dat mijn eigen holistische visie de visie is voor de toekomst. Dit is waar ik voor wil gaan. Ik geloof heel sterk in de grote huizen, ik geloof heel sterk in de *underground*. Ik probeer daar gewoon tussenin te staan, omdat daar ergens tussenin een publiek zit. We denken soms ook "jong, dat moet dan ongelooflijk experimenteel zijn". Maar dat hoeft niet. Ik

geef altijd het voorbeeld van mijn moeder. Als ik programmeer, dan denk ik aan het publiek waarover ik het net had, plus mijn moeder. Dat is iemand die houdt van muziek, van klassiek, maar zodra het een beetje te avant-garde wordt, haakt ze af en vindt ze het maar niks. Ik wil dat mijn moeder tijdens zo'n concert minstens drie momenten heeft waarop ze zegt: "Ah, dat heeft me geraakt. Dat vond ik interessant of mooi." Maar ik wil ook dat ze die andere momenten minder interessant vindt. Die dingen werken dan weer meer bij die andere mensen in het publiek. En zij heeft dan een aantal van die momenten. En het gaat niet zozeer om mijn moeder. Ik ken heel veel twintig- of dertigjarigen die net zoals mijn moeder denken, die helemaal niet zo experimenteel zijn, die vrij mainstream zijn. Publiek dat luistert naar Rosalía, dat luistert naar Beyoncé.

Ann Overbergh: Ik hou van Rosalía en van Beyoncé.

Sergio Roberto Gratteri: Ik ook, maar durf het maar eens te zeggen in onze sector.

Ann Overbergh: Ik zeg het luidop.

Sergio Roberto Gratteri: Wij allebei. Ik wil maar zeggen, ik denk dat we dat altijd moeten meenemen: overschat, noch onderschat je publiek, en wees er lief voor. Iedereen moet een beetje het gevoel hebben in een concertzaal, van "dit was voor mij, dit was niet voor mij". Op het moment dat iedereen het goed vindt of iedereen vindt het slecht vindt, dan verval ik ofwel in de mainstream ofwel weer in een *underground*, en dan ben ik fout bezig, althans voor mijn publiek.

Ann Overbergh: Ik las dat jullie ook bezig zijn of waren met 'outreachprojecten', waarbij mensen die ergens mee zitten één op één aan een muzikant worden gekoppeld.

Sergio Roberto Gratteri: Het gaat over het project *Sounds for the Soul*. Dat is begonnen vanuit corona, of tenminste tussen de verschillende golven in. Enerzijds hadden we zoveel muzikanten die plots geen werk meer hadden, en het feit dat we eigenlijk geen groepsdingen meer mochten doen. En anderzijds mensen die eronderdoor gingen. En helaas gaat het nog niet zo goed met onze maatschappij. Met de mensen. Er is een pandemie aan mental *unhealth*. Mensen 'struggelen'. Daar wou ik iets voor doen. Het project is eigenlijk heel simpel, het is voor iedereen die door een moeilijk moment gaat in het leven. Dat kan eenzaamheid zijn, burn-out, depressie, je verliest iemand, je hart is gebroken, ... dan kan je een aanvraag doen. Dan sturen we een professionele muzikant naar jou thuis, die luistert naar jouw verhaal, en geïnspireerd door jouw probleem een stuk brengt als van resonantie op jouw emotionele wereld. We hebben nu drie edities gedaan en bereiden een vervolg voor. Misschien niet zozeer een volgende editie, maar een vervolg dat iets duurzamer is, dat ook meer in de maatschappij wordt geïnjecteerd op een andere schaal. We hebben een impactstudie gemaakt en het is duidelijk dat we er absoluut niet mee mogen stoppen. De problemen blijven komen. Het is denk ik wel een project dat heeft gewerkt. Enerzijds is het zoeken naar die nieuwe *formats*, en het is een manier van muziek brengen die misschien niet zeer uniek is, maar als muzikant zie je de impact van wat je doet op de persoon tegenover je. Ik vind het heel belangrijk om een verschil te maken. Het is sowieso *outreach*, want we gaan letterlijk naar de mensen en naar sociale doelgroepen. Dus die mensen die we minder kunnen bereiken: ziekenhuizen, instellingen, vluchtelingen, alleenstaande moeders, maakt niet uit. Daar waar we echt actief naartoe moeten gaan. En we trainen de muzikanten. Dat zijn topmuzikanten, dat is al heel belangrijk. Maar we trainen ze in hoe om te gaan met zo'n situaties. We hebben trainers in empathisch luisteren, verbindende communicatie, want ik heb er zelf een beetje een hekel aan als we bezig zijn met *outreach* zonder daar kwaliteit in te steken. Voor mij is het niet genoeg als je zegt, "ik ga een concert spelen in een ziekenhuis". We merkten dat de impact in ons project kwam van het feit dat we het één op één deden. Op basis van input die we kregen van de deelnemer. Dat creëert het gevoel, "dit is speciaal voor mij."

Een antwoord op iets waar ik mee zit en dat resoneert. Iemand luistert naar mij.” Die elementen zijn veel belangrijker dan iemand die gewoon een beetje muziek komt spelen, wat ook leuk is, maar een heel ander concept en opzet. En je kan er veel fout mee doen als je het niet goed aanpakt. Dat zijn heel precare omstandigheden waarin je speelt.

Ann Overbergh: Je hebt veel emotionele intelligentie nodig om te weten van “oké, wat ga ik doen voor die mensen?” Want sla die bal mis en je bent mensen aan het vervreemden.

Sergio Roberto Gratteri: Absoluut. Je krijgt problemen binnen die pittig zijn, en dan moet je nog spelen op een goede manier. En anderzijds moet je de maturiteit hebben om dingen te horen die pittig zijn, en misschien heel herkenbaar. Daar begeleiden we je dan en dan is het belangrijk dat je de nodige maturiteit hebt. En ook een vorming rond omgaan met die emoties, hoe hou ik dit professioneel en empatisch, maar ook niet té empathisch? Dat zijn heel belangrijke elementen voor mij. Ik geef er ook les in, *outreach* kwaliteit is zo belangrijk. We moeten dat echt zien als een kunst op zich. Sociale projecten zijn een kunst op zich, co-creaties zijn een kunst op zich. En daar moet je in onderlegd zijn.

Ann Overbergh: Je hebt een paar keer gezegd dat het best goed gaat in het veld van de klassieke muziek. Dat het “allemaal niet zo erg is”. Eigenlijk klinkt dat alsof je wel degelijk kritisch kijkt, maar die kritiek liever niet benadrukt, want het is ook een sector waar makkelijk op geschoten kan worden: iets ouder, klassieke codes, enzovoort. Toch moet ik je de vraag stellen die ik iedereen stel: “Hoe kijk jij naar het veld van klassieke muziek vandaag? Wat gaat er goed, wat minder goed? Wat is jouw droom? Wat is de nachtmerrie?”

Sergio Roberto Gratteri: De reden dat ik geen sterke kritiek geef, is niet dat ik dat niet durf. Maar ik vind dat we als sector solidair moeten zijn. We zijn klein en we

moeten elkaar ondersteunen. En daar zit ook mijn kritiek, want er is een stuk van de sector die dat doet, en een ander stuk wil vooral tonen dat ze goed bezig zijn. En daar heb ik het persoonlijk heel moeilijk mee. Ik vraag me echt af, hoe fel zijn wij letterlijk bezig met het publiek? Hoe fel kennen wij ons publiek de dag van vandaag? Praat je met je publiek? Ken je hun noden? Hun angsten? Dat is iets wat je nu moet beginnen doen, of waar je al mee bezig moest zijn.

Want wij zijn besmettelijk geworden naar ons publiek toe. Wij praten misschien af en toe met ons publiek, maar we krijgen nu een publiek dat zelf ook niks meer durft zeggen, of dat zich minderwaardig voelt in het begrijpen van klassiek. Dat is een soort systeem dat zichzelf in gang houdt. Ik denk dat je dat moet durven doorbreken. Soms denk ik, het is een Vlaams ding... ik weet het niet, maar ik vind: als je iets van iemand verwacht, wees dan echt. Wees vernieuwend, durf. Als je dat aan je muzikanten zegt, dan moet je dat als programmator, als huis, zelf ook durven te zijn. Ik merk dat er nog vrij weinig kwetsbaarheid zit in de sector.

Ann Overbergh: Hoe linkt dat met solidariteit? Je hebt een paar keer gezegd dat er solidariteit nodig is, maar dat die niet door iedereen wordt opgebracht. Gaat dat over zelf ook doen wat je van een ander verwacht, of over andere dingen?

Sergio Roberto Gratteri: Solidariteit gaat ook over elkaar ondersteunen in wie we zijn. We weten het soms ook totaal niet, en dat is oké. Maar ik merk dat er nog een soort van een pretentie zit die ik problematisch vind. En een onechtheid, die zelfs vrij eigen is aan de klassieke muzikwereld. Een bangheid ook om de puurheid te verliezen van ons vak, om (te) mainstream te worden. Dan heb ik het voornamelijk over hedendaags klassieke muziek. Daar zitten sommige promotoren, maar voornamelijk ook componisten en manieren van programmeren, het is een cliché van zichzelf. Een angst om geliefd te zijn en te vervallen in iets dat te gemakkelijk zou zijn, of misschien zelfs te ontoegankelijk. We zoeken daar allemaal onze weg. Maar die pretentie moet weg, en we moeten plaatsmaken voor kwetsbaarheid.

Ann Overbergh: Kunnen we daar niet ook generositeit aan toevoegen? Omdat andere mensen mij soms vertellen: één ding is de kennis die je hebt opgebouwd als musicoloog. Je weet van alles, en hoe zorg je dat je niet pretentieus overkomt, dat je die kennis genereus deelt. Maar een ander aspect is netwerk. Contacten. Ik hoor soms dat er een generationele uitdaging is, dat sommige generaties geen zin hebben, en het is niet duidelijk waarom, want er is genoeg werk, om hun netwerken te delen.

Sergio Roberto Gratteri: Ik begrijp het ergens wel. En daarom is die solidariteitsoefening zo moeilijk. Wij vissen allemaal uit dezelfde pot en wij moeten allemaal tonen, aan welke overheid dan ook, dat we cool bezig zijn. En er is maar een pot die tot een bepaald bedrag reikt, dus daar zit een competitiviteit in. Hoe ga je daarmee om? Ik denk dat we gewoon onze eigen stem moeten vinden. Ik probeer niet beter te zijn, maar anders. Ik probeer een publiek aan te spreken dat zich niet vindt in bepaalde stromingen. Ik weet dat we een bepaalde *unique selling point* hebben binnen DAS HAUS, dus ik maak me niet zoveel zorgen. Maar ik denk dat die competitiviteit komt van een financiële precariteit die er nu helaas is. En daarom is mijn droom voor de sector dat wij zowel op maatschappelijk als op politiek niveau echt terug gaan beseffen wat de kracht is van de muziek die wij koesteren. De kracht voor een mensenleven, de kracht in de maatschappij. Ik hoop dat wij nog meer momenten kunnen beleven als 'De stomme van Portici'. Ik vind dat nog altijd indrukwekkend. Dat een opera, niet eens een populair liedje maar een opera, in die tijd in staat was om benzine over een vlam te gooien en een revolutie te ontketen. Ik zeg niet dat we revoluties nodig hebben. De dag van vandaag misschien wel, maar dat is mijn punt niet. Mijn punt is: muziek heeft die kracht, en ik zou willen dat dat zeker op politiek niveau beseft wordt. Dat gaat verder dan entertainment, of dan een hoge excellentie in stand houden, hoge kunst in stand houden. Ons erfgoed, dat is fijn. Ik ben ook met erfgoed bezig. Maar dat is voor mij, niet per se een bijzaak maar wel gewoon een aspect ervan. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het besef

over die rol van muziek terugkomt, namelijk dat die zo krachtig is, die doorheen de eeuwen maatschappijen heeft gevormd, omgewenteld. Dat dat besef terugkomt.

Ann Overbergh: Er wordt ons ook wel altijd gevraagd, bewijs nu eens dat je impact hebt? Bewijs nu eens dat cultuur veel waarde heeft? Iets wat al decennialang is aangetoond, op veel verschillende manieren. Maar het is moeilijk te meten. En het feit dat mensen het blijven vragen alsof het nog nooit is aangetoond, of minstens ten overvloede geïllustreerd, maakt een mens ook wel moedeloos. Hoeveel tijd en energie moet je nog steken in uitlichten, toelichten, illustreren dat je impact hebt?

Sergio Roberto Gratteri: Daar heb ik inderdaad wel wat met jullie te doen. Jullie hebben die taak nog meer, om te tonen wat er leeft, wat er zou moeten veranderen. En ik weet niet of je het eens bent, maar ik vind dat we veel dingen vaak telkens opnieuw zeggen. Dat van die impact is een interessant punt, het gaat ook over kwantiteit versus kwaliteit. Als ik het puur op mijn eigen leven en op het leven van velen waar ik mee werk kan toespitsen: wat ik vandaag doe is gekomen door een aantal ongelooflijk diepe ervaringen die ik heb meegemaakt, gelinkt aan kunst. En niet omdat ik dertig dingen heb meegemaakt met een middelmatige impact op mij. Dat mogen we niet vergeten. Kwantiteit, het is natuurlijk fijn als je kan zeggen... of nee, het is eigenlijk belachelijk dat we dat moeten zeggen, maar "ik heb een concert voor 2000 of 6000 man gegeven in de Arena", maar of die een goede avond hebben gehad, en of het echt een impact heeft gehad, of die daar nog jaren over gaan spreken, dat is blijkbaar minder belangrijk, ook in politieke middens. Dat vind ik heel problematisch. Ik wou dat we meer naar kwaliteit keken dan naar kwantiteit.

En dat is misschien nog wel een statement van mij voor onze sector. Daar zit risico. Bang om ons publiek te verliezen. Als je minder bang bent, ga je minder fouten maken. En we zijn ontzettend kritisch binnen onze sector, zo van "ja, die had veel willen doen, maar 't is niet gelukt hé". Tja, dan moet het maar een keer zo. In het geval van *Pornopera* hebben we zeker nog dingen te leren, én hebben heel veel

elementen absoluut gewerkt. Maar er is een risico dat we moeten durven nemen, en we moeten durven op onze bek te gaan. Dat is misschien een oproep naar onze sector. Wat betekent dat, echt durven? Het is gemakkelijk om veel geld in iets te pompen dat maanden voorbereiding heeft en dan iets heel mooi afgelikt af te werken. Dat is mooi, daar niet van. Maar kan je ook iets doen met minder middelen, met meer durf? En heb je dan nog kwaliteit?

Ann Overbergh: Ja, geweldig. Dat doet mij denken aan wat je zei aan het begin van het gesprek: als je een connectie kunt maken met je publiek, en dat publiek weet dat je iets gaat doen dat eigenlijk gevaarlijk is... wat er ook gebeurt, het publiek heeft iets meegemaakt, en jij hebt iets meegemaakt. Lukken en mislukken worden relatief op zo'n moment.

Sergio Roberto Gratteri: Absoluut. En het publiek komt. Pornografie is misschien een gemakkelijke aantrekkingspool, maar mensen weten dat daar ook kwetsbaarheid in zit. En mensen willen ook gewoon eens iets anders. Of tenminste, mijn publiek is daar heel vergevend in, als sommige dingen dan niet werken. Het belangrijkste bij ons is de kwaliteit van de mensen op het podium. Ik denk dat als je geen pretentie hebt, ook niet op muzikaal gebied, maar je kunt wel iets vertellen en niet gewoon mooi viool spelen, je dan generositeit van je publiek terugkrijgt. Ik zeg altijd: als je echt bent, *my audience will catch if you fall*.

Ann Overbergh: Dank je wel, Sergio. Ik vond het een interessant, boeiend, fijn en mooi gesprek.

Sergio Roberto Gratteri: Graag gedaan. Ann. Dank je wel voor de fijne vragen.